PG 1418
.K648 M3

1872

THE LIBRARY OF CONGRESS

THE LIBRARY OF CONGRESS

ЗБОРНИК ПОЗОРИШНИХ ДЕЛА.

СВЕСКА ПЕТА.

МАКСИМ ЦРНОЈЕВИЋ.

ТРАГЕДИЈА У 5 ЧИНОВА С ПЕВАЊЕМ

НАПИСАО

Др. ЛАЗА КОСТИЋ.

ЗА ПОЗОРНИЦУ УДЕСИО

А. ХАЏИЋ.

У НОВОМЕ САДУ,

ИЗДАЈЕ УПРАВА СРП. НАР. ПОЗОРИШТА.

1873.

ЗБОРНИК ПОЗОРИШНИХ ДЕЛА.

НА СВЕТ ИЗДАЈЕ

управа српског народног позоришта.

СВЕСКА ПЕТА.

МАКСИМ ЦРНОЈЕВИЋ.

У НОВОМЕ САДУ,

СРПСКА НАРОДНА ЗАДРУЖНА ШТАМПАРИЈА.

1872.

Kostić, Laza.

МАКСИМ ЦРНОЈЕВИЋ.

ТРАГЕДИЈА У 5 ЧИНОВА С ПЕВАЊЕМ

НАПИСАО

ДР. ЛАЗА КОСТИЋ,

за позорницу удесио А. Хаџић, музика од А. Максимовића.

Марко Драгојевић

У НОВОМ САДУ.
СРПСКА НАРОДНА ЗАДРУЖНА ШТАМПАРИЈА.
1872.

JAN 25 1979

PG1418
.K648M3
1872

Овај се комад не може приказивати без допуштења управе српског народног позоришта у Новоме Саду.

ERNEST SHORES

МАКСИМ ЦРНОЈЕВИЋ.

ОСОБЕ:

Дужде од Млетака		Зорић.
Ђорђе, син му		Ружић.
Анђелија, кћи му.		С. Максимовићка.
Филета, удовица дуждевог сина Марка		Ј. Маринковићка.
Иво Црнојевић.		Маринковић.
Јевросима, жена му		Д. Ружићка.
Максим, син му		Телечки.
Милош Обренбеговић . . .		Недељковић.
Јован, капет. иван. синов.	војводе.	Јовановић.
Илија Ликовић		Лесковић.
Милић Шереметовић		Лугумерски.
Ђура Кујунџић		Петровић.
Надан Бојимир		Суботић.
Радоје, Црногорац		Иличић.
Прва образина.		Лесковић.
Друга образина		Лугумерски.
Виноноша		Хаџић.

Црногорци, Млечићи, образине, сватови, слуге. — Збива се у Млецима и у Црној Гори.

(Овај је комад приказиван први пут у Новоме Саду 30. јануара 1869.)

ПРВИ ЧИН.

ПРВА ПОЈАВА.

Анђелија и Филета седе за ђерђевом; Анђелија гледи кроз прозор како се рађа сунце, Филета је окренула леђа прозору.

Филета.

Да благо мојој заовици сад
Кад има каде вести по небу!
Парастос је заречен за сутра:
Извезен донде треба да је лик!
Прионн де! Ти сањаш? Шта ти је?

Анђелија (гледа небу).

То питај оног, што је наслик'о
На ђерђев онај грдан, висок, плав,
Зракожичан сунчана лика вез:
Ја не знам шта ми је!

Филета.

Покаж' ми рад!

(Прихвати од Анђелије ђерђев.)

Шта видим? Калпак, перјаница, гуњ?
Црногорац, убица, — Максим? Он!

(Баци ђерђев на под.)

О скрнавко и несмисленицо!
Братовљев треба за парастос лик
Да блудна кћи извезе у спомен,
А она мрчи црно страшило,
Убицу му, крвника Максима!
Ох, срам ти, сестро, срам ти заово!
Ослепила, да Бог да, за ово!

Анђелија.

Зар Максима? Па све је једно то!

Филета.

Све једно то? Покојни Марко мој,
Мој дични муж, твој на срамоту брат,
Све једно он и Максим несрећник?
Све једно то? Ох, не би л' дао Бог!
У место Марка, он би трун'о бар,
А Марко био место њега жив!

Анђелија.

И опет је све једно, те једно:
У брату ми је Максим погин'о,
А у Максиму жив је још и брат!

Филета.

У теби, сестро, стид је погин'о,
А у срамоти жива си још ти!

Анђелија.

Не збори тако, немој за Бога,
Јер клетвом ћеш још јад учестати!

Та ти си била друга честита!
Па сад, Филето, зар да мене сад
Код тебе неми оговори јад,
Кад понајвише требам утехе?
Филето, ох, Филето, није то
Погубио ми драган брата мог,
Већ срца мог целина силнија
Одвалила је болом самртним
Половину од себе крваву!
Не куни тако, ја те преклињем!
Не збори то, ма ништ' не зборила!
Ил' певај, певај, тек не збори то!

Филета.

Да певам ја? Несрећо! Ево на! (Пружа јој гитар.)
Да имам грома ја бих певала,
Ал' певај ти, а ја ћу слушати!

Анђелија.

Ох, погледај, Филето, на море!
Где с белих груди скида маглин вео
Постидном дану нудећ' загрљај!
Је л' од синоћке да је тишије?
Опростило је ветру махнитом,
Опростило му немилостив мах,
Сахранило је бурне болове
У бездне своје мирне долове!
И море, видиш, опростити зна,
И море ладно, а где не бих ја?!

Филета.

Је л' песма то? Је л' то, Анђелијо?

Анђелија.

Ај, море, море, ти божаствено!
Дубока мисли створитељска ти!
Што ми се тако збиљски клањају
Седоглави ти силни валови?
Од Максима да л' носе поруке?
Ил' у развлаку сваком дубоком
Оседели им већа доносе
Све нова и нова ми питања,
Ил' сумње зар све нове и нове?
Неиспитана сило речита
Ако ме питаш, казаћу ти ја: (Пева)

Ај, пусто море! Ај, пусти вали!
Поносни бељци, срчани ждрали!
Ви ми сву радост моју пренесте,
И опет за то уморни несте!
Који је од вас блажени ђога,
Што ј' одн'о морем драгана мога?
Ил' није један толико сретан?
Пена вас бела све подузела,
Сви сте га ваљда трком пренели,
За то сте бесни, коњици бели!
Ал' да вам спустим на плећа гојна
Тугу, кад драга изгуби војна,
Тај терет не би пренети прегли,

Сви би к'о јањци морем полегли,
Туга би моја у море пала,
Ал' би и мене собом одзвала!

ПОЈАВА ДРУГА.

Улази **Радоје** с десне стране.

Радоје.

Тако ти је то, кад се латиш Латина! Погледај на поље, сама вода, погледај унутра, сам увода: нигде цвета, нигде поштена човека! Од како сам ван Црне Горе не видех зелена листа, не видех ведра лица! Још да није — а гле цвећа! Баш од жеље да га омиришем.

(Пређе к прозору на левој страни, па мирише цвеће.)

Анђелија.

Црногорац! — Да га ословимо, Филето, може бити да познаје Максима.

Филета.

Биће какав слуга вашег прекоморског просиоца.

Анђелија.

Мога просиоца? Знам! Гони ме отац; ја му кажем, да се не могу окитити зеленим венцем, док се надгробни камен мар-

ков не окити зеленом маховином; ал' сад чисто не бих марила, да ме и на силу удаду: та бар би ме одвели у земљу максимову!

Радоје.

Па баш ни један цвет не ће да замирише? — Бадава, ни биљка не ће да се прими од погане руке! (Обазре се и опази девојке). Гле — гле, још два цвета! Она што се моли, биће госпођа, а она, што је песмом разговара, биће слушкиња: лепша слушкиња, него госпођа; а можда су и обадве слушкиње. Е па да видимо, како и то цвеће мирише! — Добра ви срећа, девојке!

Филета.

Помоз' Бог, господине!

Радоје.

Да сам господин, ја не би с вама пристајао.

Анђелија.

Да ко ти је господин?

Радоје.

Мој је господин краљ Србије, бан поносне Босне, Херцег славне Херцеговине господар Захумске и Зете —

Анђелија.

Доста, доста! Зета? Је л' то близу Црне Горе, је си л' и ти оданде?

Радоје.

Зета је она земља, из које зетови долазе Дужду Млетачкоме! Не бој се, теби не ће доћи, ако ниси дуждева кћи; него ја сам Црногорац, нисам ни ја далеко од дуждеве зетовине, још ако ти ниси далеко од његове кћери, моћи ћемо се сложити.

Анђелија.

Па кад си Црногорац, да не познајеш како год Максима Црнојевића?

Радоје.

Максима? — Гледај ти за кога она распитује! Познајем га, знаш ли, као брат брата што познаје.

Анђелија.

Па реци ми, добри јуначе, је си л' га видео скоро? Говори, драги мој, је л' био здрав и вес'о? Је л' спомињао Млетке? Је л' поручив'о што?

Радоје.

Поручио је дужденој кћери, да ће и он доћи са сватима, што дођу по њу.

Анђелија.

Максим? Максим ће доћи?

Филета (за себе.)

Шта! Усудиће се несрећник?

Радоје.

И још нешто поручује, ал' то ћу само теби да кажем, ал' на само, да нас нико не чује. Ходи само, ходи! Не бој се, порука је, није поруга!

Анђелија.

Ох, доћи ће, тиме си рек'о све,
Ал' о њем' збориш, момче, ево ме!

(Оде с Радојем).

Филета.

Шта? Доћи ће? Ох, јесте, то је све
Непрестан вапај моје молитве!
Не тужи више, сенко маркова,
Осветићу те, ох, осветићу,
Осветиће те жена твоја да!
Кад оно сестре твоје грешну слас
Целив'о крвник, чуо си му глас,
Из моје си га чуо одаје,
Па мислиш, сад те љуба продаје,
У мраку, мислиш, да га љубим ја,
Па јуришну на свога такмаца;
И издаде те жестина и мрак,
Уби те крвник, мој животе драг!

И живи још, још живи омрза,
И освете већ над ми с' окрза
О недомашан завичај му крт,
О живот његов, и о твоју смрт!
Ал' не жали се, жив је опет над,
Не очајничи, покојниче млад!
Осветићу те, крвник доћи ће,
Што љубав не ће, мржња моћи ће!

(Изтргне нож и претећи оде.)

Кад оде Филета, улази с леве стране **Анђелија** и **Радоје**; Радоје носи један лист у руци.

Анђелија.

Понеси то и с отим носи му
Неисписане тежње моје бол!
Ох, да сам нешто ја голубица,
Да сама тај понесем бели лист,
Полетила би, слетила би се
С писамцем тим и с осећајем свим,
Што у зачетку срце носи још,
Принела би му све голубица
С писамцем тим на исписан му лик
У неодољив загрљаја виг.

Радоје (гласно.)

А би ли нашла свога сокола?
И кад га нађе, би л' га познала?

Анђелија.

Би л' познала? Ај, слепи јадниче,
Не познајеш познавања још ти!
Би л' познала? Та познаћу и вал,
Што с оне стране мора долази,
На брегу да л' је шетаћива срео,
И да л' је Максим видио га мој,
Ох, познаћу и траг, што остави
На воденом огледалу му лик!

Радоје (за себе.)

Сирота девојка! Како би она познала
траг лика максимова!
Младожења ће налик бити на њ,
К'о јајета што два голубија,
Голубије к'о жеље твоје две,
К'о два зачетка, тако наличе!

(За себе.)

Ако ни сада не разуме, да је Максим младожења, а младожења Максим, онда ћу и ја оставити у зачетку своје обавештајне мисли, а Дужде нека им после буде бабица!

Анђелија.

На њега налик? Убио га бог!
Жесточије још мрзићу га с тог!
Усудио се један невредник
На подлу душу такав узет лик! —
Ал' манимо се твог младожење,
Приповедај ми о Максиму што!

(Узима га испод руке.)

Приповедај, приповедај ма што,
Приповетка је свака о њем' реч!

Радоје.

Да знаш измамит', к'о што рећи знаш!
(За себе полазећи.)
Ал' добро је, бар ће бити боља родиља
него што је бабица! (Оду.)

ПОЈАВА ТРЕЋА.

Дворана у дуждевом двору. Улази **Иво Црнојевић Дужде** и **ђорђе.**

Дужде (рукујући се с Иваном.)

У души ми је мило, пријане,
Кад помислим, да рода задобих.
Што влада над тим дичним народом,
Над народом, а над јунацима!
Чувени сте по свету нашему
Са вере ваше и јунаштва вам,
А уздам се у веру јуначку,
Да не ће вера рода издати
У незгоди, у нужди јуначкој!

Иво.

Нек вера место мене говори,
А пријатељству нема погодбе!

Дужде.

У души ми је мило, рекох ти,
Што твога сина тако усрећих,
Јер таст је њему дуждев силни мач,
А пуница му пуна ризница.

Ђорђе.

Трећина блага анђелина је,
То њојзи даје љубав братинска.

Иво.

На благу хвала, пријатељу мој,
На благу и пријатељству вам!
Ја вама дајем вредну замену:
Јунаштво наше и господство нам;
Ал' благу вашем, сили вашојзи,
И латинскоме вашем поносу,
И мом јунаштву, и господству мом,
Још вреднију вам дајем замену:
Та замена је син мој Максиме!
Видите л' тамо онај висок стуб,
На том је стубу од камена лав,
У њега очи до два алема,
Што светле ноћу морским бродима,
Кад из далека броде у Млетке;
Још сјајније су очи Максима,
Засенуле би очи алемске
Пред светлим сунцем лица његова.

Ђорђе.

Анђелија је лепа девојка!

Иво.

Анђелија је красна девојка,
Ал' кунем ви се Богом јединим,
И кунем ви се српским именом:
Довешћу собом свата хиљаду
Међ виђенима највиђенијих,
И међ њима ћу мога Максима:
У хиљади му нема лепшега!

Дужде.

Та знам, пријане, знам и верујем,
Далеко се, и до нас, рашчула
Лепота младог Црнојевића.

Иво.

У Млецима је био Максим мој,
Тек месец дана дома како је.

Дужде.

У Млецима? Па ја да не знам ништ'!
Ни ти га, Ђорђе, нигде не виде?

Ђорђе.

Црногораца беше више ту.

Иво.

Да га је вид'о млади Дуждевић,
Не би га смет'о с ума никада,
Јер није такав лик за заборав!
Уговорен је дакле уговор:
Пет хиљада ми дајеш војске ти

На немачког ћесара у помоћ,
А теби ја педесет галија
На Турчина, на нашег душмана.
Ал' хиљада ће, велиш, доћи сад
У сватове: е мила ми је вест,
Од пет хиљада може бити шест!

Иво.

Весеље чека моје сватове,
Не крвави се ко је мени гост!
Не дам да буде мојим сватима
Сватовско вино причест последња!
Ал' хиљаду ћу другу дати ја,
Ако ми даш још десет галија!

Дужде.

Шта мислиш, Иво, десет галија!
Ђебана скупа, скупа опрема!

Иво.

Шта мислиш, Дужде, тисућ громова!
А скуп је живот, скупа, Дужде, крв!

Дужде.

Па нека, хајд', нек' буде тако, но!
Нек' тако буде уговорено!
И док се месец с нова испуни,
Нек' с' испуне и моји дворови
Сватова наших светлим звездама
И зетом мојим, сјајним месецом!

Ђорђе.

Зар тако брзо, бабо, тако зар?
А други месец тек је утек'о,
Од како сунце зађе брату мом,
Што брату мом, ал' првом сунцу твом!
За срећу сестрину не марим ја,
Колико жалим брата старија!

Дужде.

Ко одвећ жали, тај нек сахрани
Најмилије покојниково све!
Ако је дакле мила жалост та
Покојном сину мом, сахрани је,
Ако му није мила, не треба!

Ђорђе.

Твоја му дакле жалост не треба!
Ил' ако треба, сахрањена је?!
Да зна синовља душа блажена,
Како је отац прежалити зна!

Дужде.

Да зна синовља душа блажена,
Да она смета добру нашему,
Спасењу можда целе државе:
Блаженство би јој рајско омрзло!
Па ако не ћеш да те омрзнем,
Претрпи се, па ћути, сад, ни реч! —
Опрости, пришко, прости, Иване,
Што сам се с овим заговорио!

Заслепила га братске смрти ноћ,
Па сестре своје данак не види,
Што сестре своје, ал' и свију нас.

Иво.

За наго не ћеш, пријатељу мој,
Занаго не ћеш сина прежалит',
Да угодиш родбини новијој.
Шест хиљада јунака подић' ћу
Под оружјем, под сјајном опремом,
Нек пришти мојој славу освоје;
А на тај бојни калпак поносит
Приковаћу небојшу челенку,
Јер војводу ћу дати чети тој
Баш сина мога, мога Максима.

Дужде.

Немој, пријане, немој Иване,
Да оштетимо мио живот тај:
Имамо и ми мудрих војвода!

Иво.

Мудрост је млада још у Максима,
Проницава му наусннца тек,
К'о чаурица младог пролећа,
Из које ће се сад тек извити
Шаренкаст лептир века славнијег.
Мудрост му, рекох, није зрела још,
У вас је ваљда која зрелија;
Ал' јунак ти је, пријатељу мој,
Па прегалац је, пријатељу мој,

Па красан ти је пријатељу мој!
Ма кунем ви се ев' на ови мач,
На свој се кунем мач, да не има,
Јунака лепшег ваша Латинска;
Па ако и ви не речете то,
Да Бог да ми се на мом палошу
Преврнула у рђу клетва та,
Да огрезне у њојзи бритак мач,
И никад више да га не дигнем
На клевету у своју обрану!

Дужде.

Не куни мача, драги пријане,
Не куни га скоро ће требати,
Да требимо са душе душмана!
Ал' хајде сад, да душу поткрепиш,
На душак смо још дужни чашици,
Чека нас већ: приони пријане!

Иво.

Ал' прије морам развидити још,
Да л' душе с копна ветар угодан,
Да л' душе с копна, да ми не копну
Јунаци српски чекајући ме.
Нареди л' Дужде за ме галију?

Дужде.

Наредићу већ ја, наредићу,
Ил' оди са мном заједно ћемо;

А ти, међу тим, ђорђе, приправи
За просиоца вредан опроштај.

(Дужде и Иво оду.)

ђорђе (сам.)

Да приправим? Шта! Ја да приправим?
Заповедим за њега доручак?
И моја уста да га угосте?
Не, никада! Ја мрзим сав му род!
И ону ноћ, кад Марка убише,
Црногорца су једног спазили,
Где прође овуда на гондоли,
Баш испод отвореног прозора,
С ког конопне висаху лествице;
Убицу досад нико не зна још,
Зар није можда тај Црногорац
Убица марков, крвник брата мог?
Ох, да га знам! — Па ја да приправим
За Црногорца сјајан опроштај?
Ох, приправио би му опроштај,
Да г' опрости живота за навек!
Ал' Бож' опрости, ко је овај бес?
Филета зар? Па го у руци нож!
Па витла њим, к'о да би секла ког!

(**Филета** улази голим ножем машући по зраку.)

Добро јутро, Филето, како је?

Филета.

Још живи омраза, ал' доћи ће,
Што љубав не ће, мржња моћи ће!

Ђорђе.

Добро јутро, је с' чула, делијо!

Филета.

Ко мени назива добро јутро,
Је л' добар јунак то?

Ђорђе.

Добро сам јутро теби назвао,
Ал' мислим, да сам јунак бољи ја,
Нег' што бих желео сав да ти је век!

Филета.

Јунака горег онда не има,
Јер горег века, него што је мој,
Од како Марка неста, не има!

Ђорђе.

Та шњим баш оде по јунаштва мог!

Филета.

Ал' три нек дођу, помислиш ли на њ!
Јеси ли јунак, Дуждевићу ти?

Ђорђе.

Па ако сам?

Филета.

Убицу маркова
Не познајеш?

Ђорђе.

Не познајем! А ти?

Филета.

Ал' ја га познајем!

Ђорђе.

Па реци га,
Говори, селе, збори, ко је, ко?

Филета.

Хајд' за мном само, за мном јуначе,
Приповедићу страшну приповест,
Ал' вади мач, јуначе, вади мач!
Хајд' са мном, чувај да нас не чују,
Јер ако падне само једна кап
Од приповести моје отрова,
Нек падне кап у море јадранско,
Зажегло би се море дебело,
Стеновито би гризло корито,
Зањио би се темељ Млецима!
Већ вади мач, јуначе, вади мач!
Приповедићу страшну приповест!

(Оду испод руке, она у једној руци нож а он у другој мач.)

ПОЈАВА ЧЕТВРТА.

Дужде за њим Дуждевић.

Дужде.

Окани ме се, ветрењаче мој,
Док пустим ветром, што говориш,
Не распириш у мени срдитост,
Не подстакнеш у старој клади жар!
Не збори ветар, не говори дим
На дому моме, млади димњаче!
У срцу твоме, на том огњишту
Распалио си огањ сувише,
А огањ тај још већма поджиже
Из главе празне ветар несмислен;
Тим ветром си одув'о Ивана,
Распирио му чила једрила,
А том жестином, наглом, прераном
На челу си му сабрьо суви гњев!

Ђорђе.

Ал' послушај ме, родитељу мој!
Отвори уво гласу ветра мог,
И срца мога искри искреној, —
Филета ми се клела да је он!

Дужде.

Филета ти се клела, велиш ти!
И та ми се већ пење на душу,
К'о подла мачка на запуштен кров!

Филета ти се клела, велиш ти?
Кад жене куну, враг благосиља!
Филета од кад клети научи,
Са дома мога клетва не слази!

Ђорђе.

И ја се сећам да га опазих,
У месечини испод прозора.

Дужде.

И ти се сећаш месечине, је л'?
И твоја памет месечина је,
Филета месечина, месечина ти,
Та сви сте бледи месечари ви!

Ђорђе.

У месечини беше, истина,
Ал' истина је видна та к'о дан.

Дужде.

Ма ћути тамо, месечаре млад!
Шта мислиш ти са месечарством тим?
Од месечине сакуј мачеве.
Од звезда танад, од месеца штит,
И нађи војску за то буд' за што,
Па после збори, суди, кидиши,
Освети брата, на коме год знаш,
Ал' сад — —

Ђорђе.

Ал' и сад, бабо, за што, за Бога!
Мољакат' помоћ непоуздану

Од родитеља свога душмана?
И душману још дават' своју крв?

Дужде.

Ако му не дам ову једну кап,
Полокаће је Немац можда сву!
Што руком немаш, немо'ш пребити,
Што прво можеш употребити,
После ћеш лакше да га истребиш,
Ил' душман био, ил' силнији друг.

Ђорђе.

Ал' то је душман то нам није друг!

Дужде.

Бре не дижи ми бруку, деране!
Је л' твоја свака реч Црногорац?
Ил' уста твоја Црна Гора зар,
Кад мислиш, да ћу шњима одбити,
Са седе главе напаст немачку?
Хајд', хајд', док нисам запушио ја (претећи.)
Црногорцима твојим излазак!

Ђорђе.

У власти ти је, Дужде, бабо мој,
Ал' ја се овде теби заклињем,
Кад Црногорци дођу у Млетке
И не крати им нико излазак,
Нек овај овде моју клетву зна,
(Метне бесно руку на мач.)
Закратићу га једноме бар ја!

Дужде.

Ал' ја ти рекох, слепче завојит!
Ако се макне међу вама ко,
Ил' ти, ил' она ускорђипача,
Филета твоја, бацићу вас све
Под тешке стреје врелог олова,
Куд издајнике баца држава,
Да им испече сунце мозак жив!
Па и ја сам да скочим у море,
Од моје косе с главе старачке
Оседеле на јаду, на муци,
Нек мрежу плету морски пауци!
Ох, тако ми је глава слаба већ,
Да једва носи мало косе то,
А ти над њоме збираш облаке,
Па из облака сипаш тешки град,
Претешки град срамоте претешке!
Тај град га бије, као стари раст,
Да збрише с њега листак последњи,
И њега самог у гроб сабије! —
Не могу даље, ослабио сам,
Изнемог'о сам већ, помози ми,
Поведи ме, молим те, — посрћем!

Ђорђе

(узевши га испод руке.)

Умири се, драги бабајко,
Не жести ми се, слушаћу те ја!

(Публици излазећи с оцем.)

Ал' кад већ не смем вука убити —
Док облази мој станак скровити,
Кад пође онда ћу га ловити! (Оду.)

ДРУГИ ЧИН.

ПОЈАВА ПРВА.

У куту стоји болна постеља максимова, на њојзи седи мајка **Јевросима**, па плете косу.

Јевросима.

Уплећите се јадни курјуци,
Од како ми је болан Максиме,
Ви чешља нисте још ни видели;
Уплећите се, сад се предигох!
Ох, чемерно је предизање то!
Ај, предизање: — прости Боже гре'! —
Ал' он би вол'о предисање пре!
Гле, како седе ови курјуци,
Зар тако дуго Максим болова?
Та, боме, јесте, пола века мог!
Што вараш душу, косо несрећо?
У срећни, бели дани црна си,
Поцрне л' дани, ти побелиш сва!
Избелила сам косу сузама,
Ох, да је река с мојим сузама
Протекла бурно чак на онај свет,
У рају би се цвеће сушило,

Да расте за њом све чемерика,
И мајкина нуза њу душица!

(Уздишући прилеже на душеке).

Ај! Иво, Иво, да л' већ испроси?
Да л' испроси, да л' доликује сна,
Да л' доликује лицу господском,
Да л' доликује твоме Максиму?

Максим (улази).

Ма људи, људи, ево Максима!
Да, Максим је, и опет није он!
Исповеда се свету, искрен је,
Те не ће да се крије образом
Поштеним, чистим, к'о и други свет,
Већ своју је обрн'о природу
К'о изношену стару хаљину,
Па црну своју душу износи,
Да сваки види, шта је бездушност!
И опет вас је преварио све:
То није Максим, што по земљи гре,
Тек црна душа му, тек црни му гре'!

(Погледа кроз прозор на језеро).

Ај, море, и ти ми се измећеш!
Те тешке куге, пусти ветрови
Нагрдише ти лице студено;
Ал' за тим лицем твојим храпавим,
Иза тог пакла сакрило си рај,
А у том рају једног анђела,

Што воли једног црног сотону, —
Па још да видиш каквог сотону,
Храпавијег још него што си ти!
Ух, да ми га је где увребати,
Размрск'о бих га, утук'о бих га! (Вади мач).
Та мачем бих га киван прожег'о —
(Окрене се од прозора, па угледа себе у огледалу).
А гле! А гле! Та оно је тај враг!
Гле авети, гле гада храпавог!
Сад цркни враже, цркни сотоно!
(Напада мачем на огледало, а Јевросима скочи, па га ухвати за руку)

Јевросима.

Јао, Максиме! Та болан, шта ти је?

Максим (испусти мач из руке).

Куд оде, где си, где си ђаволе?
(Клекне пред матер)
У место тебе видим анђела,
У место тебе хранитеља свог!

Јевросима.

Ај Максиме, ај сине једини!
У теби ми је мој васцели свет,
И рај и пак'о, оба успоред!

Максим.

Ал' сад је пак'о, црн је пак'о сад!
Зар не видиш — — ал' не гледај ме, ој!

Та не гледај ме тако, молим те!
Тај поглед ми је душу прожег'о,
К'о кад би крстом врага жигос'о.

Јевросима (за себе)

Прекрстићу се, лећ' ћу, умрећу!

Максим.

Та не гледај ме тако, анђеле!
Твој поглед с неба у пак'о је пао,
Као росна кап у уље заврело,
Не могу више, уље кипи већ,
Попрскаће те уље паклено!
Ме могу више, мати, одлази!

(**Милош Обренбеговић** улази лагано, па маше Јевросими руком, да изађе).

Јевросима.

Та хоћу, храно, оставићу те,
Ал' сузе моје никад, никада!
Бар да се Максим сузом претвори,
Ја онда никад не би плакала,
Да Максима из себе не пустим;
Ал' сад ме тако свака суза тре,
К'о канда се за сваком сузицом
По један Максим кида од срца. (Оде).

Милош.

Је л' вредан Максим таке милости?

Максим.

Ха! Ко то збори о миловању?
Је л' вредан Максим њене милости?
Је л' вредан месец зрака сунчева?
Је л' вредна поноћ пратње зорине?
Је л' вредно ово срце преврело
Да носи у свом мраку пакленом
Анђелски онај девојачки лик?

Милош.

Је л' твоја мати теби девојка? —
И не чује, и још ме не чује!
Јуначе, момче, друже, Максиме!

Максим.

А! Шта? Опрости брате Милошу!
Опрости ми занесен уздисај!
Да л' дође, побро, да ме утешиш?
Добро ми дош'о, драги побрате,
Је си л' ми вољан, мио госте мој,
Је си л' ми вољан, је си л' негован?
Па како здравље, како ноћас сан?

Милош.

Испитујеш ми болан већ и сан,
А ја у тебе јаве не знам још,
Јер твоја јава сан је преда мном!
Од скора ми се тако преруши,
Од болести бих рек'о, ал' још пре
У Млецима си још зановио

Тим заносом у души јуначкој
Загонетком притајиваном том
Што ником не даш одгонетати,
Па баш ни мени, побратиму твом!

Максим.

Да коме би, мој брате Милошу,
Кад не би теби, побратиму свом,
Слободи мојој, свези јединој!
Та нисмо ли одрасли заједно,
И заједно се млади крстили
У ватри и у крви душманској?
Сећаш се још на нашу првину,
На прву ватру, први окршај,
Кад ударисмо ми жестином свом;
Ја замакох још боју невичан,
И опколи ме сила душманска,
А ти ме видеђ' у тој невољи
Тренутком нужде поста досетан
И у глас викну нашој четици:
„Ма издаше нас, браћо, издаше,
Спасавајте се, куда који зна!“
И наши на тај глас узмакоше,
Крвници листом удри за њима,
Мене се, побро, парасише сви:
Срамота наша, њина победа!
Ал', ја сам ост'о, ја сам ост'о жив,
Ја остадох; до себе видех те,
Да мене спасеш, себе осрами,

Да живот спасеш своме побрату,
Срамоту смртну узе на душу!
Мој Милошу, на веки брате мој!
Да ту срамоту скинем с душе ти
Поштедит' не ћу спасен живот свој,
У невољи у свакој нек је твој!

Милош.

Одавна је то било, Максиме!
Срамоту ће већ време опрати,
Не узхте л' време опраће је крв!
Па баш срамота да остане та,
Зар није милост твога братинства,
Зар није изобилно руво то,
Да покрије наготу њезину?
Ал' моја ме срамота не мучи,
К'о твоја што ме мучи Максиме!
Ил' није зар срамота сваки јад,
Што једе душу кришом претрпан?

Максим (за себе).

Анђелији сам заверио се
Не издати милости потајне
Не допуштених састанака сласт
Ни побратиму најрођенијем:
И веру сам јој до сад сверио!
Па сад да кажем побри исповест?
Та просто ми је, сад је свему крај!
Ал' не би ли отуђила га зар
Досадања ми неповерљивост?

Да м' угинуле спомен насладе
Жив побратинства сатре благослов? (Милошу)
Ја знадем, ти ме штујеш, Милошу,
И кукавца поштиват' не би знао;
Ал' ако дознаш јад мој и мој бол,
Па док ти речем јад и терет тај,
На крепчије га срце положим,
Учиниће се лакши мож' бити,
К'о шала можда, к'о лакрдија;
Размазило б' се твоје братнство,
Обавикнуто рани крепчијој,
А не знам, је л' ми дражије још шта,
Нег' милошева што је милошта!

Милош.

О дражој некој беше прије реч,
Кад уђох, ја те шњоме затекох,
У усти шњоме — — —

Максим.

Да! Да! Ево је! (Оде)

Милош.

А ја да стојим, да не помогнем?
Нека ми слутња руке везује
Те нехотиће снагу штедим још
За већи терет, много већи јад.
Па нека дође, сад још помагај!
Ал' ево их! — Задоцнио си се!

ПОЈАВА ДРУГА.

Јевросима улази, наслањајући се на **Максима** с једне стране, а с друге подилази **Милош**.

Јевросима.

Малаксала сам, синко, држи ме!
Ил' на срцу, ил' где је, тек је зло!
Покуцава ми срце жестоко,
И у главу ми крвљу удара,
К'о киван душман на утврђен град!
Па за то ми се ваљда причува
Непрестано к'о коњски неки бат,
А погледам ли окном на поље,
Привиђа ми се коњ и коњаник.

(Чује се с поља потмуло куцање.)

Баш сад, — к'о да га чујем из нова.

(Опет куцање.)

Милош.

То неко куца, мајко, заиста!

Иво (с поља.)

Хој! Хој!

Јевросима.

Ха! Шта? Је л' срце то ил' није? — Јест! —
Ил' он, — ил' срце? Ил' срце, ил' он!

(Прислушкује на прозору.)

Иво (с поља.)

Та отварајте! Отварајте, хеј!
Ни живе душе? Слуге, слушкиње!
Зар не смем ја у дворе Ивине?

Јевросима.

И он и срце, и срце и он!

(Брзо оде са њоме Милош.)

Максим (сам.)

И дође већ, и отац дође већ,
Љубавни сину своме посланик!
Подвикује сватовски весело,
Од непознате љубе носи глас,
Од непознате, сину познаном,
Јер сина свога не ће познати;
Ал' позна л' сина, нађе ли га још,
Тек онда ће да позна на жалост
Да није наш'о сину невесту!
Анђелију ми не да вечни суд,
Ал' другу не ћу, залуд, бабо, труд!

(**Милош** и **Јевросима** пролазе носећи ивино оружје и штјаг.)

Весело само чили чауши,
Како вас брзо свекар научи!

Јевросима.

Иначе тежак беше овај мач,
А сад је лак, а сад је тако лак,
Полетела би шњиме у облак!

(Оде за Милошем.)

Улази **Иво Црнојевић**.

Иво.

А Максим? Где је Максим, зовни га!
Је с' чуо момче? Зовни Максима!

Максим (За себе.)

Страхота, ох, страхота до Бога!
Преблаги Боже, чујеш ли тај глас?
Па услушај га: зовни Максима!

Иво!

Ма шта си стао, жури деране! (За себе.)
Ох, како ми је Максим у срцу:
Не могу да се срдим на овог,
Одело је на њему максино.
Што му је ваљда изношено дао. (Максиму)
Хајд' иди, синко, што си се препао?

Максим (полазећи.)

Да идем тужан, куда и камо!
Из овог тела само одлазим! (Руком на ножу.)
И Бога ми, још једна само реч,
Још један позив само, ево ме!
Да идем Богу на истину сад,
А ово тело, своју црну лаж,
Да оставим још незнајућем јад!

Иво (седне разузурујући се.)

Ох, дете моје, храно Максиме,
Радости моја, јединчету мој!

Да једините теби радости!
Док само дође, ступи преда ме,
Па запита ме, како бабо мој?
Па како пут, па кака просидба?
А ја му кажем, сине, на ноге!
Одводи снаху, теби невесту,
Лепоту прву свога времена,
А племе вредно твога племена,
Чувену ћерку дужда млетачког,
Најлепшу љубу, најмилоснију:
Анђелију, море, Анђелију!
Да радости, да силне радости
Обасуће ми руке сузама,
Опијен ће ми пасти на груди,
А ја, а ја? Ох, што ћу! — Море, хеј!
Ти још не оде звати Максима?

Максим (за себе.)

Анђелију! — Анђе — — Анђелију!
Да л' уво чу? Да л' око угледа?
Ил' осетише уста какву сласт,
Што опија сва редом чувила,
Да не схваћају још: је л' истина?!

Иво.

Зар још не оде? Траго ниједна!
Ил' овај час да идеш звати га,
Ил' овај час (вади мач) биће ти последњи,
Ил' с места сад, ил' с места никада!

Іевросима улети циком.

Јевросима,

Не за Бога, не удри на Бога! (Заклања Максима).
Зар мачем мислиш ошрпнути јад,
Што божја рука мачем усече,
И божја само милост односи?
Бесомучниче! Доле, доле мач!

Иво.

Бесомучник! Шта? Ја бесомучник?

Јевросима (грлећи Максима.)

Не бој ми се, не бој се, Максиме!
Не дркћи, сине, мајка ти је ту!

Иво (испусти мач.)

Шта? Не бој се, не дркћи Максиме!?
Је л' Максим то? Је л' збиља Максим то?
Бесомучницо, лажеш, то је лаж!
Јер лаж је црна, мој је Максим бео!
Јер лаж је гадна, мој је Максим леп!
Та лаж је то, та ти си црна лаж!
Је л' била лаж још мати истине?
А јеси л' истина, ово ти није син,
Већ лаж си ти, а лаж ћу убити!

(Напада мачем на Јевросиму.)

Максим.

Не бој се, мајко, Максим ти је ту! (Иви.)
Е лаж је дакле, није истина!

Ја нисам Максим, нисам бабин син,
Ја нисам Максим, удри мене, де!
Што дркћеш? Проби, сеци, ударај!
Ја нисам Максим, удри мене, де!

Иво (баци опет мач.)

Ох, Боже благи, да ли си ти благ
Кад мене гониш тако жестоко?
Ох, свемогући, да л' си свемогућ
Кад не можеш повратити ми реч
Што дадох Дужду! Ни то не можеш!
Тек једна реч, тек једна худа реч!
Та једна реч победила нас све:
И моју силу, силу дуждеву,
И лепу срећу мога Максима,
И тебе Бога свемогућега!
Па шта да ради смртан човек ту,
Кад, бесмртниче, и ти малакшеш?

Јевросима.

Шта рече, Иво? Каква, тужан, реч?
Изреци је, изреци за Бога!
Јер страшнија је слутња сад
Нег' сто страхота речи божије
Кад громом земљи страх навешћује!
Изреци је, ох, чуј, изреци је!

Иво.

Најлепши јунак, рекох Дужду ја,
Најлепши, рекох ја, у хиљади —

У хиљади сад нема ружнијег!
И нема лепшег цела Латинска —
Сад ружнијега нема читав свет!

Јевросима.

Ох, хвала теби, хвала до Бога!
Што мене речи таком утеши,
Јер слутња моја беше страшнија!
Ох, хвала теби, тешитељу мој!

Иво.

Зар мени хвала, несмисленицо?
Зар има душа слутње страшније,
Нег' ова што је црна истина?
Срамота, море, мога имена,
Пред поноситим Дуждем поруга!
Срамота српска, подсмеј латински!

Јевросима.

Јест, нужда је, и ја је осећам,
И та ми нужда језик везује
И везује ми сваки приговор!

(Отпочинак.)

Милош Обреновић долази

Ко долази? Је л' Обреновић то?
Је л' Милош то? — О, божја милошто!

Иво.

Мој син, мој син! — Та ево сина мог!
Ил' Бог је ваљда раставио лик

Од сушта тела сина мојега,
Да куша само родитељску свест,
За које ћу се јадан машити!
Ох, Милошу, нек буде драг ти лик!
Рођенијег ми тела заменик! (Грли Милоша.)

Јевросима.

Ох, хвала теби, вечна промисли
Спасавајући што ми даде знак
У јада мога очајнички мрак!
Јест — Милош нек је, Милош нек је, да,
Младожења у место Максима! (Осталима.)
Па хајде Иво, хајде Милошу,
Да светујемо нужду заједно
Шта чинит' ваља, шта ли, како ли!

(Нуди их да полазе.)

Милош (полазећи.)

Не противим се благом позиву,
Ал' гроза ми је преслушати вас!
Не познајем у души вашој бол,
На челу само видим трагове;
Ја не знам перо, што их написа,
Ал' видим слова, знам их читати,
И са њих ми се (осврне се на Максима) слути писалац!

(Милош, Ива и Јевросима оду.)

Максим.

(У једној руци држи гајтан, о коме виси слика)
Па реци дивна слико, реци ми!
Ох, реци, реци, да л' ме љубиш још?

(Куцне је, слика се миче.)

Ти велиш: „Да! Та да, — љубим те ја!“
И како само могох помислит'
Да једног лета суво корито
Исцрпет' може бујност толику,
Милости твоје силне изворе?
И опет, душо, слатки изворе!
И опет можда не ћеш познати,
Кад вако видиш твога Максима,
То узмућено твоје језеро?
Зар не мож' бити, не мож' бити зар?
Промен'о сам се, охрапавио!
Шта мислиш, чедо, са свим други лик?
Ох, кажи ми, ох, кажи, слико ти,
Хоћеш ли познат' твога Максима
Под богињом себе богињу,
Из очију, из уста, душу реч?

(Опет куцне слику.)

Шта? „Хоћу?“ Шта?—„Ох, хоћу! — Хоћу! Да!“
Ал' „ не ћу!“ реци, реци: „Не ћу, не!“
Јер одговор сам тај заслужио,
Кад ту још сумњам, кад још питам то!
Ал' ти се светиш слатком осветом
Па велиш: „Хоћу!“ Хоћеш? Хоћеш? Ох!

(Одлази љубећи слику.)

ПОЈАВА ТРЕЋА.

Одаја.

Иво Црнојевић и Надан Бојимир долазе.

Иво.

Баш тако веле, тако, Надане?
Главари не ће са мном у Млетке?
Не умеде л' их наговорити,
Да није нужда мени дошла тек,
Срамота није мени само ту,
Већ целој земљи, целој држави,
На српско име, српске вере глас?

Надан.

Та све сам рек'о, што се рећи мож'!
Кад рекох: светлост српског образа,
Окрену ми се леђма Ликовић;
А када рекох: српске вере глас,
Капетан се по брку погладн
И длаку једну дуну у ветар,
На понуђен подсмевају се дар,
Већ круну твоју свак би у шићар!

Иво.

И Јован зар, и он, синовац мој?

Надан.

Он добро жели светлом стрицу свом,
Свом стрицу светлом, господару свом,
Ал' — пријатеља мрзи млетачког!

Иво.

Разумем те, предомислићу се! (За себе.)
Да попустим, да попустим зар ја
У овом часу тешке незгоде?
Ма кад иначе, само сада не!
Ал' шта ћу, болан? Дужду дадох реч!
Понос је свет, ал' реч је светија!
Ох, свет би овај вољно пон'о сад,
Над понором га прен'о пакленим,
Отешта л' врло, збацио би га,
Ал' овај свет, што сад га подносим,
Судариште је начела силна два,
У мени је, а ја у њему сав,
Он са мном само, са њим падам ја!

Надан.

Па шта да речем чекаоцима?
Да л' милости да јавим свакоме?
Да дођу зар — —

Иво.

Предомислићу се!

Надан (за себе.)

Предомислићеш се? А, причекај!
Још једну искру имам палила
За поноса му овлажени пра! (Иви)
Још рекоше у претњи уочној:
Не послушаш ли правде њихове,
Да за сватима шаљу Дужду вест,
Да верујућег таста науче,

Ко му је Милош, Максим ко му је,
Кога ли жели да му буде зет?

Иво.

Изрекоше л'? — Предомислићу се!

Надан

А одговор?

Иво (лупи ногом).

Предомислићу се! (За себе.)
Ох, тежак је, претежак свет је тај!
Ал' сваки драм у нове незгоде,
Чудновато ми снагу подиже! (Надану.)
Нек' дођу, Надане! (Оде.)

Надан.

Нек дођу зар?
Нек дођу! Па: предомислићу се?
Шта мисли он с предомишљањем тим?
Ко мисли у њем'? Не мислим зар ја?
Непојамно је миран, утишан,
Ал' знамо већ тај намргођен мир,
Ког само гром жестине прекине!
И у том миру домишља се он? —
Нек дођу, рече; шта да речем ја?
Па шта да речем? Није л' доста зар
Напустит' ивин разиграни гром
Да изненад међу њих удари,
Распрштн на све стране војводе,
А Иву самог баци у Млетке,

Па у Жабљаку ја да будем сам?
Зар није доста, није доста то?
Нек дођу, рече! Хајд', нек дођу, хајд',
Да видим, где су!

(Док он полази прозору, улазе полагано четири војводе: **Кујунџић. Јован Капетан, Милић** и **Ликовић** пажљиво се обзирући.)

Где су, нема их!
Ни једног нема зар на бедему?
Одјездише зар већ? Је л' истина?
Ни коња гдегод, ни јунака где!
За цело, ох, за цело одоше!
Ја не памтим, но људи говоре,
Да мати моја беше латинка!
Ох, мајко моја, блажена ти крв! (Обазре се.)
Пс! Тише, тише! Превари ме крв!
Ал' још је боље! (Гласно) Здраво господо!

Кујунџић.

Је л' улазити тестир, Надане?

Надан.

Јест, ђуро, јест, баш по вас хтедох сад!

Јован Капетан.

Шта рече Иво, да ли попусти?
Да л' одби војводу господар љут,
Синовца ја ли благ се сећа стриц?

Кујунџић.

Мој пашњак хоћу силом узапћен,
И на пашњаку стоку богату,
Ни разговора нема без тога
Ни једног пса за свадбу млетачку!

Ликовић.

Да л' пушта мога сина Тодора
Из тамнице четворогодишње?

Милић.

Ја данас чекам смртну пресуду
На Тодора крвника сина мог!

Кујунџић.

Ал' ево га, јест, заиста је он!
Ма гле'те браћо, гле'те господо!
Са степена се сад баш силази!

Милић.

Јест он! Па како дивно прерушен!
На глави му је круна балшина,
А о рамену самур-долама!
Још никад Иву тако не видех!

Кујунџић.

Нек не мисли баш он, нек не мисли,
Показаћу му, да сам јунак ја!

Јован Капетан.

Узми се на ум, ђуро, ево га!

Иво Црнојевић улази у свечаном накиту; сви се клањају, **Кујунџић** најдубље.

Иво.

Не морите суморних погледа
На чела мога сјајном накиту,
Не морите их таким теретом!
Показујем се данас пред вама
К'о бабајка кад мртва износе
Пред синке му, пред јадну сирочад,
Под накитом најлепше славе му,
Да последњи целивају га пут.
Већ погледајте овај стари мач,
До деснице што моје дотраја,
Да скине једном љагу косовску;
Па реците да л' већма претеже
На острици му муке моје ков,
Док извојева помоћ млетачку
На косовскога нашег душмана,
Ил' већма бије српско око вам
Са врха мача речи српске сјај,
Што Дужду дадох у замену ја?
И прије но што јунак допустим
Да на том мачу реч заврђа та,
Преживим црни српске вере срам
И латинску на Србе поругу:
Саломићу у груди своје мач,
Да својом крвљу вашу оперем,
У грудма да ми вера иструне,
У мени вера, а у вери ја!

Ја изговорих, сад изберите:
Ил' наследници клетве косовске,
Поштења српског отметничка крв,
Убице седог бранитеља свог —
Ил' та имена сад изберите,
Ил' десницом на мачу балшином,
Избавитељи вере србинске,
И косовске крвници невере!
Ја изрекох, (Дрљећи прса и пружа мач.)
А ви изберите!

Кујунџић (меће руку на мач.)

Јунаке моје, им'овину, крв,
За господара мога Ивана!

Надан (за себе.)

Што стаде већ? — И стадо реци још,
И себе самог, вођу воловом!

Милић (меће руку на мач,)

За српску слогу, за твој, Иво, глас,
На мачу срце своје пресеч'ћу!

Надан (на страни.)

Хајд' и ти гови говедару, хајд'!

Ликовић (меће руку на мач.)

И моја рука иде за срцем,
Кад речем: Иво, ево клетве на!

Мали отпочинак.

Иво.

Је л' сваки ту, је л' сваки ту ми син?
Да чекам још? — Приступи, синовче!
Приступи, ил' одступи за навек!

Јован Капетан.

И моје срце разум надјача,
Буде ли зло, шат буде патило!

Иво.

Задовољен сам, хвала јунаци!
(Клекне и дигне руке небу.)
Ох, теби хвала, клетве чувару,
Што допусти, да вероват' још смем
На твоју снагу, на промис'о твој! (Устајући).
Још мало, синци, останите још,
Још једну само пријатељску реч!
Казив'о сам вам, како изабрах,
Обилазећи јадном досетком
Судбине кивне изненадни глиб,
Младожењу у светле сватове,
На максимово место Милоша,
Од колевке већ побру сина мог;
Не познају их још у Млецима,
Ал' нек их знаде Венеција сва,
Разазнати им нико не може
Опчинљивост једноликости те,
При којој се и родитељска свест,
Не познав лица, каткад ремети.

Па дајте мени веру, господо,
На овај мач, на своју заклетву,
Да нико не ће тајне издати
Латинима у намишљају злу!

Јован Капетан.

Срамота би се било заклети
Јунаку српском на ту твоју реч!
Зар није доста вере у нама?
Међу нама зар има рђе те
И без клетве што б' тајну изд'о ту?
Ал' ако ти је то баш у бризи
Заклећемо на крст момчадију!

Иво.

И амин тако! Амин синовче!
Приклони чело, златна ти је реч!

(Док Иво грли синовца и остале теши и мири, говори)

Надан (за себе.)

Изљубите се тако, браћо, сви!
На сваку псовку, клетву од јутрос,
На сваки поруг један пољубац!
Не штедите страхоте заклетве,
Јер Надан не ће злата штедити,
Да пошље Дужду свог гласоношу!
Ал' ко је то, што тамо долази?
Је л' Максим то? Јест, Максим заиста!
Па весника још тражим вернијег?
Ал' ево га! Па како брза, гле!

Ох, брзо само, посланиче мој.
Господа те се начекаше већ!

Максим (брзо улази.)

Опростите ми, српска господо,
Што тако буним овај светли збор!
Ал' верујте ми, није на ино!
Јер правда каже, заповеда бог:
Осуђују ли кога судије
И кривчеву да чују исповест!
Ја слутим тек, ал' вели свет да зна,
У збору вашем да сам кривац ја!

Иво.

Шта рече ти? И откуд овде ти?
А ко те дозва, ко те пропусти?
Чувари где су? — Чујеш, Јоване!
Чувари, синко, никог не пуштај! (Јован оде.)
И ти ћеш ићи, не требамо те,
О теби овде није била реч!

Максим.

О мени није? Не треба те ме?
Е добро, де! Ал' требам тебе ја,
Да измолим од оца благослов,
Јер преко мора на пут полазим!

Иво.

Па преко мора са мном полазиш,
Младожења на челу сватима!

Максим.

Младожења? Да л' чусте господо!
И опет морам примат' благослов,
Младожења да јесам збиља ја
У Жабљаку, у Млецима и свуд!

Иво.

Полако само, да л' си штогод чуо?

Максим.

Ја не чујем, ја ништа не чујем!
Не устајем без благослова ја:
Младожења, ил' путник у Млетке,
Ил' пред сватови, или путник сам!

Иво.

Шта, путник сам? А за што, за што сам?
Са сватима ће Максим ићи мој!
Ал' реци, сине, срцу исповест,
Младожењи да л' доликује тај
Бојезање на лицу твоме траг,
Што тако споро време утире;
Ил' ти пресуди, зборе господски,
Да л' доликује, да младоженик
Избере сада сина мога лик?

Надан.

Нек' суди дужде, ха-ха-ха-ха-ха!
У место Дужда смејаћу се ја!
Тај лик изабрат'! Чујте, господо!

Том избору се лако довити:
Избирач ће утирач добити!

(Војводе се смеју.)

Максим.

Утирач ти на уста тричава! (Замане на Надана.)

(За себе.)

Да нисам гадљив, још би био љут! (Иви)
Пред оцем је исповедит' стид,
Што самог мене зове у Млетке;
Ал' кад већ мора бити, рећи ћу!
Познав'о сам се у Млецима ја
С лепотом једном земље латинске;
Да није оцу, рођати би знао
Заношљиве лепоте њене све,
Ал' 'вако само вељу: цура та
Љубавне књиге шиљући ми лист
На састанак ме зове у Млетке!

Иво.

Лепота? Цура? Љубав? Састанак?
А која је проклета цура та,
При којојзи заборављати смеш
На среће своје светлу невесту?
Заборавит' да смеш Анђелију,
Јединицу у дужда млетачког!
Несмислениче, реци ко је та?

Максим.

Јединица у Дужда млетачког!

Иво.

То рекох ја!

Максим.

То исто велим ја!

Иво.

Она те зове? Зна л' те? Знаш је ти?

Максим.

И ја је знам, и она мене зна!

Иво.

Не рекох л' теби, момче, одлази!
Јер нисам сазв'о овај сјајни збор.
Да слуша вољан твојих прича лаж!

Максим.

Па нек је лаж; ал' ако је баш лаж,
Од овог није црња писмена.

(Извади једно писмо и пружи га Иви.)

Иво (по неком читању.)

Анђелија? И збиља она је!
Кад ово писа, тамо бејах ја!
„Испросили ме," вели, „али не ћу ја,"
„Већ ходи ти да с тобом ускочим!"
И не зна, јадна, да си ти мој син!

(Испусти лист. — Мали отпочинак.)

Чувари, паз'те! Никог не пуштај! (Пође вратима.)
Ни Милоша! Ти, чувај, Надане!

Замениће те Милош, сине мој,
Младожењи деверисаћеш ти,
Милош се звати, он се Максим зват',
А чим се свати, враћајући се,
Превезу преко мора јадранског,
Теби ће љубу Милош предати.

Милош.

Елем је истина!

Иво.

Јест истина!
Поштену ми је Милош дао реч!
Поштена душа знајућ' друга страст
И опет јунак —

Максим.

Милош не зна још!

Иво.

Шта рече? Милош, Милош не зна још!
Ни побратиму не поверч зар?

Максим.

Ни побратиму! Ал' још има кад,
Потражићу га, знаће овај час! (Полази).

Иво (задржи га.)

Ни мак'о да се неси! Стани ту!

Максим.

Ни макнути се не ћу; али тек
Одговориш ли за ме пред Богом,
Што изневерих свога побрата
Кад не рекох већ за времена још
Не слутећи судбине домашај!
Одговориш ли на то, остаћу!

Иво.

Одговорим ли? Одговорићу!
Што изневери побратима свог
Да родитеља не изневерим,
Не издам среће свога племена
И вере српске гласа вечита!
И одговор ћеш тај посветити
На мачу мом свечаном заклетвом,
Да не ћеш тајне рећи Милошу!

(Максим отискује од себе мач)

Отискујеш, отискујеш зар мач?
Да понизим зар круну балшину?

(Клекне једним коленом)

Да поносито прегнем колено
У веку свом пред сином први пут?
Понизно главу да ти приклоним
Осећелу од бриге за тобом,
Па да те молим, да те преклињем,
Смилуј се, сине мој, закуни се!

(Максим окреће главу)

Закуни се!

Отпочинак

И сад по трећи пут —

Јевросима (улази.)

Јевросима (свечано)

Закуни се!

Максим.

(клекне пред матер, пољуби је у скут. окрене се и руком на мачу)

На мач, на крст, на мајкин благослов!

(Завеса пада.)

ТРЕЋИ ЧИН.

ПОЈАВА ПРВА.

(**Млеци**. Ступиште у дуждевом двору; из побочне дворане чује се кад и кад звекет посуђа и весели усклици.)

Максим (сам.)

И дође час, и дође суђен час
Да роди један век, ил' прекине:
Оплела се судбина у клупче
К'о љута гуја, чекајући плен!

(Гласови изнутра: „Да бог живи младожењу лепог Максима!“ Свирка и вика)

А невеста? А шта Анђелија?
Не познаје ме, не зна, не слути!
Милост јој беше тек у лицу мом!
Из чаше моје, моју здравицу,
Из мога срца моју пије крв!

(Гласови из нутра: „Да бог живи сјајну невесту Анђелију!“ Свирка и вика.)

Гле, како скочи, како прелети!
Напитак нуди вољном ручицом,
Напитак мени, своме Максиму,
Напитак чашом, уст'ма, очима,
И душе своје бисер језером!
У језеру се топи побра мој,
Очајно вале сече рукама,
Изнемог'о је, — виче у помоћ —
У сред му срца живот грца већ,
А ја се у свом чамцу љуљушкам,
Осмејкујем се на дно језеру
И ловим бисер, ловим драги кам,
А пода мном ми побрат издише!
Та ја сам хуља, псето бездушно!
Угурсуз ја сам, невера сам ја!
И више још, још више него то,
Та ја сам Милош — ја сам — ја сам, ја!

(Улази **Анђелија**, **Максим** се скрије за ступ.)

Анђелија.

Промен'о ми се чудном променом:
То исто сунце, ал' је други зрак,

Те исте очи, иста уста та,
Ал' онај поглед камо милостив,
Што немилице душу сажиже
Навлажујућ' је с нова пољупцем!
Тог' нема више, — нема, — прође све!
Зар тако мутан дан? Ох, Максиме!

Максим.

Сињора?

Анђелија.

Ви сте драги девере?
Помози мени, ако вере знаш,
Што руку моју њоме поведе
У руци носећ' веру војна мог;
Та ти си моме драгом побратим,
И ти ћеш знати што га промени,
Показаћеш ми преходницу ту,
По којој ћу се знати водити
У тамној ноћи туге војна мог.
Ти не слушаш? (Загрли га.)
Ох, слатки девере!
Разумеш ли ме?

Максим.

Збогом разуме!

(Загрли је жестоко и пољуби је; **Анђелија** цикне. **Иво** нагло улази, за њим **Дуждевић** с голим мачем у руци).

Иво.

Ко виче то, ко цикну девере?

Максим.

О клизав чанак свата каквог нож!

(За себе.)

Жестине моје бритка оштрица
О срца њена глатку клизавост!

Иво (изводи Максима за руку)

Не буни ми се, будан да си ми,
Јер тешко јави иза таког сна!

(Жагор иза сцене; Иво говори у кантонаду).

Не буни свате, дужде, свуд је мир!

(Дуждевићу.)

Па и ти, пришко, ходи за нама,
Доведи сестру међу сватове,
Па испуни те празне корице,
Нахрани их; весељу биће жа'
Да остане ненасићено шта!

(Оде с Максимом).

Дуждевић (тура мач у корице.)

Ненасићен је, да, ненасићен!
Ја оклевам, још он опомиње!

Филета, мишљах, даје смртан знак,
А оно само јалов беше цик!
Једанпут само верни друже још
Искочи ми из уске тамнице,
Ненасићен се не ћеш враћати!
Шта снева нева? Хајд' весели се,
Весел' се селе, ал' и сели се!

(Оде с Анђелијом).

ПОЈАВА ДРУГА.

(Сумрачан коридор; **Филета** долази, једном руком води **Милоша**, а другом држи нож.)

Милош.

Ни стопе даље не ћу крочити!
Окани ме се, ил' исповеди,
Изреци нагон што те наведе
Младожењу од младе растављат',
По одајама водати га тим,
Неразборитим, кобним говором
И ладне руке тиском жестоким,
У мирној души будећи му страх!

Филета.

Још мало само за мном јуначе! (За себе)
Пред сликом светом покојниковом

Нек падне жртва верне освете! (Гласно.)
Још мало само, не стој, молим те,
Тако ти среће дана данашњег,
Анђелијина прва пољупца
И љубави ти тајне наслађе!

Милош.

Ја не идем, бадава преклињеш,
Облажући топлотом речитом
Чудноватости своје зимогроз!
Ја не идем!

Филета.

Не помаже ти сласт?
Тако ти, дакле, она тешка крв,
Што икад крвник проли невером
На страшном суду образ прелила,
И мржње моје узимајућ' реч
Сведочила!

Милош.

Ти мржњом преклињеш?
Зар и ти мрзиш? Кога мрзиш ти?
Окани се, не доликује ти!
Не доликује ведром челу том
Да тамној мржњи буде ложница,
Не доликује овај мали нож (истргне јој нож)

Уз поглед што ти сече из ока.
Да он светлуца зраком леденом!
Па ти да мрзиш? Кога? Своју чар!

Филета.

Ја мрзим, мрзим, ох, та мрзим ја!
Баш за то, што сам некад љубила!
Ал' сад, сад мрзим — (пипа се по празној корици.)

Милош.

Да ли тражиш нож?
У мене је, па ево ти га на!
(Тури јој нож у корице.)

Филета.

Где — где је? Где је?
(Шчепа нож па узмане на Милоша)
Што ћу?
(Баци нож)
Нема га! (падне Милошу у наручја.)

Милош.

Чудновато чељаде заиста.
Сукобиште од страсти жестоких!

К'о из облака кад би сун'о гром,
Што у по лета сав се растопи,
Па дрво, што га у мал' не смлави
Љубавним жаром меко загрли.
Растужила ме! Да л' сам дрво ја?
Освести се, Филето, прени се,
А чаша вина опоравиће те; —
Полако само, хајде, хајде, хајд'!

(Подржавајући Филету оде полако шњоме.)

ПОЈАВА ТРЕЋА.

(Сликарница у дуждевом двору.)

Максим (сматра слике и говори)

Красота! Дивно! Марс и Венера!
Еракле, Кентаур, Дејанира, крв!
Па то вештина? То зар слава та?
Божанственога дара пеленом
Повијати срамоту животну?
Примамљив рај пред врати паклени,
Ил' испод пакла одабрани враг
Провидљивим стихаром оденут!
Је л' уметност живота поруга?
Па ту се наћи уздадох зар ја
Божанственога души мелема?
Бадава! Натраг у свет отрован!

На цедило га нисам пити рад,
Кад мора бити, чашу на искап! (Пође)
Ал' ко је ово? Завиди л' ми ко?
Ил' опет кака слика небеска?
Вештина зар? — Свеједно, невеста!

(Стане за један ступ, улази **Анђелија** и **Милош.**)

Анђелија.

Ев' овде ћеш, ев' овде, Максиме,
Запитљиву намирити ми жуд,
Тишину ту не узнемирује
Сватовске вреве бурни комешај!
Ох, не гледа' тужно тако, не гледај!
И пре сам пила ноћцу ока твог,
Ал' крозањ сјаше срца твога дан!
Зар прође дан, пресветли данче мој?
Јер ја тек видим сутон вечера!
Зар прође дан, ил' облак само црн
Заклања сунце жељној земљици?

Милош (за себе),

И право Иво рече, заиста!
Говориће ти, рече, лукаво,
Времена мож'да прошла спомињућ'
О љубави што из потаје би,
О састанцима неким давнашњим,

Помишљајућ' уплестите у њих;
Ђаволасте су, рече, Латинке!
Та обмана је само, обмана!
Ал' сласт је у њој неодољива,
Кад пола у сну некад виде ту
На јави сад што гледам дивну чар —
Сањаричар сам ја, сањаричар!

Анђелија.

Не домишљај се тол'ко, не жал' ме,
Устежући горчину садању,
Док ја у прошлим снима сладујем!
Изреци је, изреци клету реч,
Милином што нам ум одузима,
Ил' ону другу што узима век!
Ил' дуг дај век, ил' кратак један нож,
Изреци само љубиш ли ме још?

Максим (иза ступа за себе).

Мазало, да би мазало! Марс и Венера, Вулкан и богови! Невештије вештине не знам, него та млетачка што је. Венера је поред све своје голотиње побожна дувна спрам овако лепа урнека, што га имају млетачки сликари. Ал' студије су мучне! Истина!

Милош.

Не домишљаш се, створе смишљени,
У својој сласти колик' носи јад,
Колики оков царска носи реч
У исповести: тебе љубим ја!

Максим (за себе.)

Ал' студија је мучна, заиста!

Анђелија.

Ти љубиш, је ли? Царска ли је реч?
Та просијак је, худи просијак,
Без царске пратње кад ми долази,
Што лепше сја, но сама царица!
Без погледа из лица милосна,
Без руке жељне топла притиска,
Без загрљаја, ох, без пољупца!
Већ просијак је царска твоја реч,
Сирома, худ и гладан просијак!
Па тако бедно зар, ох, Максиме!

Максим.

Изволите сињора!

Анђелија.

Ко је то?
Прислушкујеш ли јаде, девере?

Максим.

Прислушкујем ли? Крупан им је глас!

Милош (за себе.)

Шта! Максим ту? И све је можда чуо?
Ох, хвала вам стари богови,
Што вечна миља неговасте плам,
Спасењу мом позајмисте свој храм!
Сад могу рећи, рећи ћу му све,
Шат ових слика милостиви збор
Умекша побри жесток одговор!

(Говори с Анђелијом.)

Максим.

Марс! Већ не мож' бољи бити Марс! Тако ми Венере, постаћу сликар, сабићу у тикву сва мазала млетачка, па ћу обесити ту тикву о једну просијачку реч, нек иде просити милости у бога за грешне душе. Сликар ћу постати, вере ми, и Венере ми; — ал' студија је мучна!

Милош (Анђелији клањајучи се)

За један ас оћпет сам поред вас,
На часак само ил' на живот вас!

Анђелија (одлазећи замишљено)

На часак само, ил' на живот вас!

Милош.

Је л' братски зборит' вољан Максим мој?

Максим.

На име Милош одзивам се ја!

Милош.

У место њега велим: вољан је!

Максим.

А ја сам вољан место Максима.

Милош.

Да Макси несам богом побратим,
Приступио б', поклонио б' му се,
Господарској му прич'о милости.
Да имам главну једну молбу на њ
Изрећи што је подузме ме страх;
Ал' побратим — —

Максим.

Тек иште братски дуг?

Милош.

Дуговечан у дугу да си том!
Тај рачун други век размршује,
У срцу своме не бројах га ја!
Да несам, рекох, Макси побратим,
Обиш'о би га гипком беседом,
О муци својој, својој невољи,
Анђелијиним уздисајима,
Испис'о би му живим жељама
Из другог света боље среће над!

Максим.

Из другог света? Лепа жеља баш!
До душе скромна жеља, побожна
Са другим светом друга световат'!

Милош.

Из друге земље, из рођеније,
Од бољег таста него што је Дужд!
Ал' Максиму сам богом побратим,
И побратим је крвљу мени он!
У име Бога, у име крви те
И побратимства тог те преклињем:
Уступ' ми, побро, твоју невесту,
Не љубећи је, љубећем је дај!

Максим (за себе.)

Страховито је, ох, страховито,
Страховито је мучна студија!

(Диже руке на распетије,)

Ох, мучениче ти божанствени,
Што свету некад дође у помоћ,
Помози ми испод тог терета!

(Клекне пред икону и клоне главом на колено.)

Милош (за себе.)

Притискује га тешким сукобом
Синовљи дуг и побратимства свест;
Прегорет' своґа родитеља срам
За спаситељски опроштај је грех!
Па то због мене. Побро! Максиме!
Опозивљем! Чуј, Максиме, ох, чуј!

(Дотиче се рамена максимових, овај га отискује.)

Где збори Бог, нек ћути грешан створ!

(Клекне за Максимом).

Максим (за себе.)

Да одбијем? Да само одбијем?
Па више ништ'! А шта ће рећи он?

Насмешиће се тек к'о војводе
Младожења кад хтедох бити ја!
Ох, кад се сетим осмешкаја тих
Од пете ме до главе проигра,
На грлу би им уста прогриз'о,
Нек вечни смеј — ох, спаситељу мој!

Милош (за себе.)

Божанствен личе, гласа т' не чујем,
Што очајнима њиме говориш,
Ал' осећам ти стапајућу гроз.

Максим (за себе.)

Ил' да му кажем нечувену реч,
И заклетве свечане окове
На испотајном сужњу обијем,
Да кажем тајну, да исповедим?
Ал' не ће ли је рећи невести?
А нева Дужду, Дужде освети,
Освета ножу, нож ће Милошу, (устаје.)
А Милош Богу живу! (Милошу.)
Милошу!
Анђелија је твоја, води је!

Милош.

Још није, побро, чуј ме!

Максим.

Води је!

Милош.

Ал' послушај ме, није!

Максим.

Води је!

Милош.

Предомислио сам се —

Максим

(лупи ногом; опруженом руком.)

Води је!

Милош (са себе.)

Не узбија се молбом молитва!
Слабота се божанству уклања
Очекујући да се врши суд! (Оде.)

Максим.

Ох, хвала ти, заштитиоче мој!
Још један само искушења час,

Још један час па оде вечитост
Да сад не оде, (руком на мачу.)
Оде за навек!
Предомислио сам се, рече ми!
Предомислио? Руга ми се пас!
Заједљивим пуцкара швигаром
У грмљавину моје савести!
Предомислио? Да л' сам добро чуо?
Не, не, не кун'се криво, слуше мој,
Ти ниси ништа чуо! Да ко је чуо?

(Распетију.)

Одрец' се и ти, слушаоче нем!
Ти ниси чуо, је л' да ниси чуо?
Ох, ниси, ниси, је л' да ниси! Је л'? (Оде.)

(Завеса пада.)

ЧИН ЧЕТВРТИ.

ПОЈАВА ПРВА.

(Маркова пијаца у Млецима. Шатор војводе Ђуре Кујунџића. Више Црногораца. Једни у маскама други с голим ликом. Међу гололичнима и **Ђура Кујунџић** са једном црвеном маском за столом домунђавајући се; у куту од шатора наслоњен на ступац **Радоје**. Девојке точе вино. Једна црна маска.)

Маске (певају.)

Кад се дану више не ће
Да нам свету буде вођ,
Онда дане маску меће
Дивну маску црну ноћ!
Испод ње се на свет смије
Очицама звезданим,
Ту се љуби, ту се пије
Ту се игра ту се вије,
Ту се бдије међу сним!
Ни ми друго не можемо
Нег' што ради дан и ноћ,
Кад се сити проведемо
Маску дајте у помоћ!
Наша влада, наш је ред
Личина је читав свет!

Додија ли земљи прлој
Облагати листом брег,
По летини по умрлој

Белу меће маску снег!
Па кад њено вене цвеће,
Кад се воде заледе,
Онда текем вино тече,
Цветајуће месојеђе
Дивотама салете:
Не можемо ни ми ино
Сад се откри, сад се криј,
Разом точи образино,
Разом точи разум пij!
Наша влада наш је ред,
Личина је читав свет!

(Кupају се.)

Кујунџић.

Личина је читав свет? Тако је! Али ми, и ако смо личине, не ћемо више личити одавде! Је л' вам слично, јунаци?

I. Маска.

Пет легења мора попити к'о још једаред спомене Црну Гору.

Кујунџић.

Не вреди читава земља толико!

II. Маска.

Мене мори успомена, успите ми пет легења!

Виноноша (сипа му.)

Да је јадранско море вином наливено, ти би га с твојим успоменама за годину дана осушио, те саставио Венецију с Црном Гором, па шта тек онда, кад бити била навек пред очима?

II. **Маска.**

Онда би тек отспавао мамурлук!

Кујунџић.

Ej, Надане, Надане, добро ти мени рече! Ђуро, каже, Ђуро, заволећеш ти Млетке; разумем те сад!

Радоје (за себе,)

И заволео си Млетке заиста; јер мора да те је Дужде купио за волове, кад заборави тако стоку своју, и свој пашњак, пашче једно надувено!

Кујунџић.

Весело сватови! Сећајте се Црне Горе, ако ћете да се празни легењи сете вас! (Црној Маски) Хеј ти, црњаче! Ти мора да се понајчешће сећаш Црне Горе, кад си се тако упрнио и угордио и опет не видим да пијеш, већ удивио се ту ко Иво, па ни да би беле, ни да би на бело! — Успите Иви нек' пије!

I. Маска.

Јес', бога ми, исти Иво! Што не пијеш Иво?

Црна маска.

Што сте кукавице!

Кујунџић.

Ха, ха, ха! Чисто ме уплаши, исти ивин глас, ивино грло, само што је ивино грло сувље: боље пије него ти! Па као за што смо кукавице, брате црњаче?

Црна маска.

У место да отерате Иву у Црну Гору чопорите му се за леђима као пашчад; а он вам седи за вратом, може вас кренути куд год му је воља. Ни на очи му не смете, камо ли у очи, за то сте кукавице!

Кујунџић.

Ко? Ја не смем? Чусте ли га јунаци? Не смемо, вели, Иви на очи.

Црна маска.

Ако сте људи, хајте одмах сад! За мном!

Кујунџић.

За њим, јунаци!

(Сви пођу за црном маском; кад дођу до шаторских врата, црна маска баци образину и плашт и укаже се **Иво Црнојевић**.)

Иво.

Пред њиме сте! Ко тражи Ивана?

(Сви поклече.)

Пудљивци подли, пашчад лајава,
Туђинства скотски њушкајућа траг!
Потрагуше и обипражине!
Од поспаса са кужне трпезе
Неокушљиве огризотине!
Потражисте л' га? Нуто Иве ту!

Радоје.

Ал' исти Иво, исти Иво! Је л'?
Удивио л' се? Диван ли је сад?

Иво.

Те образине доле с образа,
Безобразничко дволичије то
Кријомчарску што негује вам срам!
Са лица доле црне личине,
Та рођен образ црњи вам је још!
Зар гори стид још на том образу
Кад покривате личином га том?
Под отим ја л' се коти покровом
Црвено-бледи пијани тек блуд?
Умукнусте л', умукнусте ли сад?
Говор'те Иви, камо ћете ви?

Сви.

И у ватру и у воду ћемо,
Ма куд, ма куд, тек само за тобом!

Иво.

И у ватру и у воду за мном?
У пак'о сте и сами пошли већ,
Ал' преко воде водићу вас ја!

Радоје (за себе).

И то све жедне преко воде, да!

Иво.

Из винска дна, из мамурнога сна
На површије мора трезвена,
Од туђина међ своје родове:
За прексутра су лађе готове!

Кујунџић.

За прексутра? Што већ за данас не?

Иво (бесно).

За прексутра кад рекох! Донде још
Нек има кад провест' се сваки сват.
Сад устан'те, веселите се сад!

(Иво одлази на једна врата шаторска с Радојем. Маске устају и одлазе на друга врата. На ступишту остаје само црвена маска; кад оду сви скине личину и укаже се **Надан.**)

Надан.

Утркују се дочекати ме!
Провести мишљах у Млецима ја
Сватовске тек измишљат' досетке;
На науке се несам дати хтео!
Ох, Иво, слатки учитељу мој,

У шали што ме владат' научи,
Што влади мојој верно стереш пут,
Пољубио б' те, за ту науку,
Та како те за наук љубим тај!
У теби би се сав изгубио,
Јер живети нам није у двоје,
Не трпи љубав растављања тог!

(Завирује у кантонаду.)

Ал' ко се тамо тражеђ' састанак
Приближује училишту сад мом?
Мој син! Мој Максим! Храно моја, он!
Помози, маско, замажи ми лик,
Не познат' ме без тебе може син
У освету, што њега некад ја
У богињавој маски не позна.

(Меће маску и повлачи се у дно; долази **Максим** с белим листом у руци.)

Максим.

И тако дакле песма готова.
За невина и одвећ невина.
За кривца је кривице страшни суд;
Не појми л' кривац милост судчеву
Страховито тумачићу је ја!
При растајању дакле прексутра
Свечано гуслар одпеваће је!
Е, камо гуслар? Нигде никога?
Сакривају се испред мене сви,

Ал' шта је повод узмицању том?
Та ваљда несам свима побратим!
(Осврће се и опази Надана.)
Аха, још имам небратима ја,
Што испред мога лица не бега? (Надану.)
Зар тако сама, мудра чувидо?

Надан.

Помисли, лик да чини човека,
Четворица нас је!

Максим.

Четворица?
У једнога си премашио број,
Јер овај лик на мени што је сад,
Мој рођени је ма и нерођен;
Необично је у томе тек то,
Што прави лежи лик у запећку,
А маска моја светом пролази
У име моје свет уживајућ'.

Надан.

Да не ћеш само светској навици
И онда бити личина још тек
Кад изађеш иза тог запећка?

Максим.

Ти пророкујеш? Чуј ме, чувидо,
Ма невиђена, свидиш ми се ти,
И боље ми се свидиш него сви

Без образа што овде станују,
Око срца облажу машкару,
А маском својом лажу срдачност.
Па реци ми, незнанчевићу мој,
Је л' мила теби твоја личина
Поштењем што те нехотице пре?

Надан.

Та како кад! Заваркује ли ми
Мужевљев опаз тражећ' жену му,
Угодније ми ништа није ње;
Ал' заиште ли срце загрљај,
И ту је, чедо, видим сав јој чар,
И сваки час јој пијем уздисај.
Па ту да не смем скидат' личину
Страхота, побро, страшно —

Максим.

Верујем!

Надан.

И веруј ми, ох, веруј у тај пар
Крвнички мрзим образину ја!

Максим.

Ал' образини да л' си мио ти?

Надан.

Зар образина миловати зна?
А милује л' ме још је горе то,
Приљубиће се тешње уз мој лик,
Од лика теже раскинути је!

(Узме Максима за руку.)

Па за ту милост ваљда дволичну
Толику ја да трпим омразу,
Једноликости вечни сносим бол?
Та доле шњоме, доле!

Максим (тргне му личину с лица.)

Доле шњом!

Надан (крије лице плаштом.)

Таман, таман! Ја не бих боље знао!

Максим.

Ха, ха, ха, ха! Да згодна замена!

Надан.

Казивати бар не морам ти сад,
Заменит' маску да је лакши рад,
Нег' у свом лицу трпет' замену!

Максим (за себе)

И мени је казиват' сувише,
Кад образину не смеш скинут' сам,
Помоћи ће ти добар пријатељ. (Надану.)
Да, збиља, незнанче међ сватима
Је л' од куд врстан теби гуслар знан?

Надан.

Да како би без слепца сватови?
За просиоцем иде просијак.

Максим.

Па пошљи ми га: слепца требам баш!
Упути га у дуждев само двор,
Очекујем га! — Збогом чувидо! (Оде)

Надан.

Па тај да влада Црном Гором зар?
Видовит слепац, јахач објашен,
За шалу није, мање још за рад,
А то је само мени сад занат!
Гуслара, рече, слепца треба он?
Видовит слепац бићу ја му сам,
Из једне само маске у другу!
Веселимо се, свадба, покладе,
И нако је лакрдијама час!
У шали ћу да стрмен обиграм,
У шали рећи тајне збиље реч,
У шали гледат' суновратан пад,
У шали стићи свог живота над!
Сватовску тајну дужду издати
И овако могу, могу сваки час;
Ал' уверит' га тек овако знам!
Тумачићу ти песму туђаву,
Да плане дужд, да крвљу згасне плам,
У освети на дома свога срам!
А кукавне ће стрепит' војводе
За страхом што се само поводе!
Веселимо се дакле сватови,
И нако је лакрдијама час!
У слепца сада да ти није стид,
Слепотом тек ћеш славан стећи вид

(Оде.)

ТРЕЋА ПОЈАВА.

(Свечано окићена дворана. У среди **Дужде** и **Иво**, уз Дужда **Милош**, а уз **Иву Анђелија**; с леве стране млетачка господа и пред њима дуждев гондолијер, а с десне војводе српске, и пред њима **Надан** преруШен у гуслара. Гуслару за леђима **Максим**. У очи дизања завесе чује се гуд од гусала и тапшање.)

Дужде.

Баш ваља, старче! Ваља песма баш!
Неисказано каза заиста!

(Анђелија устане и кити венцем гуслара.)

Иво.

Па шта ћеш, старче, како ли ћеш сад?
Јеси ли гуслар, јеси л' песник ти?
Ко не зна, мисли е си невеста,
На глави кад ти венац види тај,
И стидљиву ти спази ћутљивост,
Што премишљаш те не започињеш,
Не захвалиш се песмом вреднијом?
Већ сео си ту, па нијаш се к'о гем,
Ако си слеп не мораш бити нем!

Надан (за себе)

Изазиваш бесомучниче гром,
Што из облака моје чувиде
У провали ти грози сваки час?
Изазиваш га? Буди на опаз!

Дужде.

Не дирај, пријо! Не дирај га сад!
Док чилих мисли број испокупи

Под мудро чело, к'о под висок град,
Оданде да их на мах изгони
И с победом их врати опета,
И од њих прими леп и богат плен:
Од лавра лист и нашу драгоцен.

Максим (Надану)

Започни! Разговетно, свечано!

Надан (пева)

Два се тиђа побратила, до два сокола,
По сред боја, по сред мила, посред покоља.
Крили су се загрлила побратима два,
У бој лете, ране љуте, храна им је сва!
Тако тиђи загрљени прелетају свет,
Бела једна голубица сусрете им лет,
Дивна беше, сјајна беше, рајски беше цвет,
Превари се соко сиви чаром обузет.
Оста соко у опсени голубичиној,
Дуго није побру вид'о, дуго није бој,
Дуго није, једва, једва даде им се срест',
Ал' му побра не познаде побратимску свест'!
Перје му је сагорело, што ће незнаник?
А голупче бегат' стаде, не познаје лик,
Перје му је сагорело милујући плам,
Милујући у три душе оста соко сам!

Максим.

Сиромах соко, баш ми га је жао!
Шта мислиш, нево, ко је томе крив?

Анђелија.

Голубица је свему крива том
Испод перја што није познала
Незагашен остатак мидости,
Непреличену љубав. (Милошу) Је ли, војно мој?

Максим (за себе.)

Голубица је крива? Боже чуј!
Кривица л' знаде тако зборити?
Из очију толика невиност,
Смејутак тај на уст'ма сијати,
Што криве себе? Ох, смејутак тај!

Милош.

Голубица је била невина,
Ја мислим свему побратим је крив;
Што занемари соко побрата
Уз драгу своју, замерит' му је,
Ал' кад је дош'о кад се покајао,
Задужио је побру двоструко!

Максим (за себе.)

Зар тако збори, што на невери
Од побратима оте невесту?
Не беше ли зар отимање то?
У сликарници она мука сва
Варукави зар беше само глум?
Тек побратинства мога искушај?
Ја не знам шта је, не знам шта ми би
Тек неста снаге; (Седајући на столицу Надану)
Старче, престани!

Надан.

Да престанем? — Започињем баш сад!

(Баци гусле, скине са себе гусларски вид и ступи на среду).

Латини, браћо, Дужде, сватови,
Осветите се, преварени сте!

(Пружи руку на Ивана који вади мач).

И варалац је —

Иво (прободе Надана).

Варалац си ти!

Надан.

Помоз'те! Звер!
Ал' ништа, ништа, радо ја сад мрем,
Јер Иво уби, уби себе сам —
Латини—Дужде—Милош—Мак—сим—ох!

(Издане).

Иво.

Опрости, Дужде, свати простите,
Сватовске руже чисти порубак,
Што мораде окаљат' данаске
Поганска крв; ал' не пазите то!
К'о легењ вина да је изасут
На невестин скупоцен бели скут.
Извол'те, хајдмо, подигнимо се,
За женске очи поглед није тај!

(Нуди свате на поље).

Излаз'те, на галије ћемо!
Предњачи, Дужде, води сватове!

(Дужде се дигне, Иво за њим, и други оду осим Максима).

Максим (сам).

Па тај зар телал срцу да је мом?
Мој претеча, мој друг, мој кажипут?
Па ако је, за то је мртав сад,
И шњим нек мртав онај буде враг
Друговат' шњим у мени што је хтео!
Ох, срам те био, срам те, Максиме!
Ал' за што срам? Та срам је погин'о;
Јест погин'о: од мене отпаде,
Ко с дрва судбе увео, труо, лист,
Препорођен сад одох ја и чист,
Зачетак нов на плодном дрву том
Очекујућ' ил' росу или гром. (Оде.)

(Завеса пада.)

ПОЈАВА ТРЕЋА.

(Улази **Дуждевић** и **Филета**.)

Дуждевић.

Филето шта је? Је л' ти позлило?
По лицу ти је срашно бледило,
Грчевит око уста потрзак,
Сграховитан у очима ти бол!
Освести се, Филето, држи се!
Освести се, јер освета је ту,
Приближује се часак жељени!
Филето! Селе! Гле, на прозор, гле!
Ох, види где се крвни спрема сват

На полазак; па зар да пође здрав?
Зар не видиш Филето! Девојко!
Шта учини од себе за Бога?

Филета.

Вечерас — попи — отров — врло — љут —
Освети се — освети брата свог,
А последњи — већ страстан -- дарак њен
Загорчиће му — осветна — ми — сен —

Дуждевић.

Шта? Отров попи, отровницо ти?
Не имаде зар снаге дочекат'
Да крвљу спасеш отрован ти век?
Хајд' одлази, издани, падај, мри,
Ти никад неси Марка љубила. (Отискује је.)

Филета.

Крв ника му — крв — ни — ка — Мак — си — ма!
(Пада па столицу).

Дуждевић.

Шта, њега љубиш? Њега љуби ла?
Да л' отров даје така лудила?
Ил' збиља то кривице беше свест
Што исповеди страшну издају?
Говори, жено, збори, или мри! (Замане мачем на њу.)

Филета (издане).

Дуждевић (мће мач у корице.)

Утишај ми се, бритки побро мој!
јер овде већ од тебе нема стра,

Ил' женску сад оплакуј ништавост,
Ил' вере своје судбу ништаве,
Што женској речи поверава се!
У сваку руку женски то је плач,
Јер сув је још о бедру мушки мач!

ПЕТА РАДЊА

ПРВА ПОЈАВА.

(Стеновит пропланак у Црној Гори. Десно и лево дижу се стрме горе. У проспекту виде се на далеко жабљачке куле. **Максим Црнојевић** долази).

Максим.

Висока горо, света помено,
Колевка тврдо снова меканих,
Што млади некад негова ми век;
Висока горо, стено вечита,
Окамењена српска веро ти,
Сведено небо што подупиреш,
Да не побије шњега божиј гњев',
Непонижена моја сирото,
Благодат ми је поздравити те,

(Клекне. — Почивка.)

Ох, навек да сам ост'о у вама,
Да никад нисам онај позн'о свет,
И брегови где срца имају,
Огњевиту из груди својих страст

Прекипљујући сукњу у небо!
А ја, божаством неодољивим,
Страховито за стену прикован,
Над челом гледам огња комешај
И у њем' груди двоје, лица два,
У љубавноме жару стопљена,
Најмилија што беху срцу мом,
Ал' једно другом кад се сљубише
Одљубише се одањ вечито!
Сливене руке, сливен загрљај,
Сливена уста, груд на грудима,
Ал' још то није доста, није још,
Примакните се тешње, тешње још! (Вади нож.)
Међу вама да места не буде,
Ни колико да ножев уски врх,
Празнину малу грдно испуни! (Почивка.)
У пак'о с тобом, слико паклена,
Маштане вреле врашки измете!
Окани ме се, не требам те ја! (Баци нож.)
(Чује се из далека сватовац, повикивање и коњски бат.)
Сватовац? Он је, он је, соко сив,
Што гором пушта клика одазив,
Па јаде моје гони пред собом,
К'о црних ласта јатомичан лет,
Мој Милошу, мој сиви соколе,
Испустићеш је испод крила сад,
И мени ћеш је веран предати,
У благослов прозборити ми реч:
Што теби љуба мени мила сна,

Сачув'о сам је, ево ти је, на!
А ја ћу је узети за руку,
Приказаћу, поклонићу му је,
Поклонићу т' је, загрлићу те,
У загрљају питаће те друг:
— Је л' доста, брале, је ли плаћен дуг? — —
Да видим, где су? Шта! Већ престаше?
Зауставља их рука бабина!
Гле! Баба збори, он уз невесту —
А, сад ће — сад ће — сад ће да је да! —
Ох, не дај, не дај, чекај Милошу!
Та мени само, мени је тек дај!
Од мене прими братски завештај. (Оде.)

ДРУГА ПОЈАВА.

(Долази **Иво Црнојевић**, за њим **Милош** држи **Анђелију** за руку, уз њих **Дуждевић**, на страни војводе, а у другом плану остали свати.)

Анђелија.

Ни речи више, стари злогуче,
Ни речи више, не верујем ја!
И с места да се окамениш ту,
И сваке зоре тај из тебе звук
Изрицат' стане кобне речи те
И сав ти чуду поверује свет —
И опет не бих веровала ја!

Иво.

Учини дужност, сине Милошу,
Учини дужност, обавести је!

Милош.

Речено је, обавештена је!

Анђелија.

Зар и ти већ! Ох, доста, доста, знам!

(Крије лице Милошу па грудима).

Иво.

Раскрсти руке, био девере,
Раскрсти руке с туђе невесте,
Ил' овај час (Руком на мачу) раскрстићу их ја!

Милош.

На гру'дма грлим своју невесту,
И љубу своју, Максим ми је дао,
Уступио уз побратимску реч!

Иво.

Шта Максим дао? Максим дао реч?
До врага реч, ал' руке с невесте!

Милош.

Од њега ми је од милоште дар,
И заиште л' је, њему даћу је
И ником другом! Зови Максима,
Позови га да опозове реч!

Иво (за себе).

Позови га? Та зар не познајем
Дарежљивост и господску му крв
Даривати ма кога невестом,
Даривати срамотом оца свог!
Несмислениче, тешки јаде мој! (У кантонаду.)
Јунаци, момци, свати кићени,
Сватовским венцем окитите нас,
Опколите нас живим опкопом,
Па врати ли се Максим овамо,
За живу главу не пуштајте га,
Већ гоните га мачем у неврат!

(Момци се помештају у округ на десној страни).

А ви нас чујте, српска господо,
И слушајућ' нас реците нам суд!
Свечани нас је затекао час,
Тај свечан час те пита, Милошу,
И задата те пита твоја реч:
Јеси л' ми вољан предат' невесту?
Разуми добро: мени да је даш!
Изреци сад ил' хоћеш, или не?

Милош.

На уста твоја свечан пита час,
Свечанији му ево одговор:
Е љубе своје не дам теби ја!

(Максим улази полагано с десне стране).

Иво.

И опет питам тебе, војводо,
Је л' вољан Милош предати ми плен?

Милош.

И опет кажем, господару, ја
Да не дам љубе, не дам срца свог!

Иво.

И још једаред само: амо дај!

Милош.

И још једаред, не дам, те не дам!

(Максим истргне једном момку мач из руке, пробије коло и тргне Анђелију од Милоша; Дуждевић прихвати сестру).

Максим.

Ал' Богу душу, Богу душу дај! (Прободе Милоша.)

Милош (посрћући)

Још боље тако, боље тако још!
Тек побратиму хтедох да је дам,
Ал' дође побрат, узеде је сам!
Још боље тако, боље тако још!

Максим.

Шта? Побратиму? Још га спомињеш?
У смртни час помела му се свест,
Ил' на дно срца погоди зар нож,
Те кајућа се вера потоња

У издајничкој крви прокапа,
Те потоњ иште братски опроштај
У исповести греха паклена
Изнемогли му дрмајући ум?

Иво.

Зар тако? Је л' обезумниче зао?
Зар тако поклон натраг узимаш?
Ил' неси му је зар поклонио?

Максим.

Поклонио? Поклонио? — Па шта?

Анђелија (отргне се од брата)

Па шта? Још питаш одпадниче црн?
Па шта? Још пита вучији ти бес?
Та анђела си, враже, убио,
Свог анђела, та хранитеља свог,
У часу, кад највећма беше твој,
Ни оцу твом кад не хте да ме да,
Већ теби само, само теби, да,
Сачувати ме загрљају твом,
Сачувати ме — сачувај ме Бог! —
Ал' баш ти хвала, добро дође баш!
Нек знаде шта је мене покљањат',
Одрицати се срца, лика мог! —
Хајдемо, ђорђе, да их не гледам,
Не могу већ поднети света тог!
Мртваца мрзим, живе презирем,

Шат још и мени лепши сване дан,
Да с ума снесе црни овај сан! (Оде с дуждевићем),

(Док Анђелија говори Максим баци мач, клекне уз Милоша и нагне се над њим).

Иво.

Не дај, не дај, зауставите је!
Ал' нека је, нек мирно пролази,
Нек' иде сад, јер шњоме одлази
Таштина моја, стари понос мој!
Не жести се, не тужи, Максиме,
Шат и ми лепши угледамо дан,
Ти љуби српску, снајку српску ја,
Разгониће нам српкињица сна,
Разгонит' јаде црног овог сна!

(Диже Максима; чује се пуцање и звека оружја, војводе поодлазе са ступишта који на лево, који на десно. Поред Максима и Милоша остаје сам Иво.)

Максим.

Пс! Слушај! Слушај! Дише — дише још!
Не умири! Не умири! Ох, стој!
Обазри се једаред само још
Над понором што света дели два;
Не велим да ми милост даруј еш,
Већ очи тек отвори, очи тек,
Да у пунини вере њихове,
Пунини светлој побратима два,
Дубљину видим своје невере!
Још једну милост само, само ту!

Ал' ако речеш праштајући реч,
Не збори више, боље — боље мри!

(Пуцњава све јача, улази **Јован Капетан.**)

Јован.

Издајство, кнеже, зло и помагај!
Дружина поче милошева бој,
И отпадоше кивне војводе!
Јунаштву већ је верних наших крај,
Јер тебе тражи сваки помишљај!

Иво.

Усудише се кукавице зар?
Дечурлија се буни? Хоће прут?
Ал' пази, дере, последњи је пут! (Вади мач.)
Уз Максима ми остај, Јоване,
Да не прави од себе покора,
А оне ћу утишати већ ја! (Одлази.)

Јован.

Шта? Ја да чекам, ја да дангубим
Док браћа моја живот губе свој?
Здрав, Максиме! Ал' здравиј' да је бој! (Оде.)

Максим.

Отвори очи, свани, погледај,
Једаред само погледај ме још! (Милош дигне главу).
Ох, тако, данче мој, ох, тако, да!

Милош.

Од мене — просто — просто да ти је! —
А Бог — а Бог — идем — га — питати! (Изданe).

Максим.

Не одлази, не одлази му с тим,
Јер све врлине да ти мери тек,
Ни један грех, па ту да рекнеш реч,
За моју душу спас да замолиш,
Превагнуо би грех страховито,
А аранђ'о би мачем пламеним
Пред рајски врати ев' овако (Прободе се.) да!
Баш добар беше, добар — беше — мах!
И рука беше јача — од — срца!

(Падне на Милоша и издане.)

ТРЕЋА ПОЈАВА.

(Бојиште. Сумрачак. Долази **Јован Црнојевић** и **Дуждевић**, за њима воде наоружани момци везане војводе.)

Јован.

Сунчано лице зађи мораде,
Да ситне звезде буду виђене;
Да спасен буде ситни живот наш,
Помрачити се морад' иванов,
Јер смрт му беше смрт и покољу!
Обесни вуци паше у стадо
И пастирска тек насити их крв,
Ал' жао нам не би крви било те,
Да и ти вуци стадом постану.
Одрешите им свезе, момци, те,

Опасујте им кобне мачеве,
Па нек су прости, нек су слободни!

(Момци дреше војводе).

И с отом свезом нека знају сви,
И онај чвор нек буде пресечен,
Што ивина у Дужда веза реч,
Та реч је ту порекла нема смрт!
А с тобом ћемо сине дуждеви,
Кољишта српска гледаоче туђ,
Угађат' сада уговор нам нов,
На гаришту нек опет буде кров!

Кујунџић (вади припасан мач.)

Да живи Јован, да нам буде кнез,
Господар Јован да нам буде жив!

Све војводе.

Господар Јован, жив нам био, жив!

Јован.

Слушајте, браћо, чујте господо!
Владарске бриге примам понуду,
Господар само бити не можем;
На мени није да вам будем кнез:
Господарско је име живо још,
Јевросима нек њим се поноси,
Нек носи круну, нека круни сја,
Тек десна ћу јој рука бити ја.
Па где је збиља, виде ли је ко?
Не нађе л' је у двору Дуждевић?

Дуждевић.

Не нађох никог, двор вам беше пуст,
Анђелија сад онде тамнује,
Тек гдеког сретох, хитна, журљива,
На бојиште што стићи беше рад,
К'о другдаш нема умирати кад!

Јован.

А погле тамо! Погле! Ко је то?
Је л' сенка каква? Ил' је живо што?
Путањом се веруга узаном
Те месечином амо долази.
Је л' она то? Је л' то Јевросима?

Јевросима (с поља.)

У ред! У ред! Па пушке пуните!
Избаците их сви у један мах,
Младожења кад прође с невестом,
Нек сваки зна кад сина женим ја!
Сад пали! Пали! — Ду — ду — ду — ду — ду!

(Улази, на глави јој калпак у руци мач.)

Мир! Мир! Мир сватови! Мир, господо, мир!

Јован.

Јевросимо! Стрино! Добра моја стрино!
Чуј ме Чуј!

Јевросима.

А! Ти си, Дужде? Добро си ми дошао, пријатељу! Јеси л' добро ручао? На здравље!

На здравље! Ходи да ти оперем руке, ходи! (Скине калпак, па нагиње у њега балчаком, као да би сипала воду.)

Јован.

Не треба, мајко, не треба! Та ја нисам Дужде, ја сам Јован, твој Јован. Окани се, па буди с миром!

(Узме јој мач; за себе.)

Синовљев мач? Мужевљев калпак зар?
Да страшна Боже твога судила:
Остаци славе њој су њихове
Страховитог почеци лудила!

Јевросима.

Ћерко моја, Анђелијо, где си? (Гладн калпак.) Ходи, дете моје, ти још неси ручала, ходи, седи, овамо! Ето баш спрам твога Максима. (Положи калпак на десно ступиште, па се окрене Јовану). Па како рано, како Максиме? (Милује балчак на максимову мачу) Ти сигладан, сине? А толико си јео! И још си жедан? А толико си пио! И толико си вино пролио! Гле! (Показује на земљу) Па гле и овде! Па и тамо гле! Та сав је под поливен! Толика штета! Најбоље вино наше, од најплеменитијег чокота! Та ја сам сама садила га, још и неговала за толика века! Везивала га загрљајем, а пољупцима загрћала га; а ти му толику испросипа крв, толику

штету сине почини! То не иде на добро, Максиме! Па и мене си исполив'о сву! Скупоцена је ово хаљина, — то треба прати! Има л' воде ту? Донеси воде, ћерко! Воде, воде, воде, воде дај! (Оде брзо.)

Јован.

Куд оде тако? Ухвати је, хеј!
Учиниће од себе покора!
Та што сте стали? Ухватите је!

Кујунџић.

Бадава, кнеже, не ухвати је!
Зар не видиш где лети вила та
По стенама куд коза не може
Да ситном ногом стрмен облази?
Гле — гле! Баш сад — на онај погле врх
Ал' шта то би? — Гле — не стаде је сад!

Јован.

Да, не стаде је, не стаде је сад!
У понору је нашла утехе
Обезумљене душе понору: —
Висина је голема стене те,
Над њоме је најдубље језеро!

(Скине калпак и клекне.)

Помолимо се Богу, јунаци!

(Сви поклече. Из далека се чује глас: „Плачу и ридају.“ Завеса полагано пада.)

Ксена Силеновић

НА ЗНАЊЕ.

У трговини **Стеве Ратовића** у Новоме Саду, у **главној књижарници српској** у Београду, у **књижари браће Јовановића** у Панчечу и у **академијској књижарници** у Загребу — може се добити:

ЗБОРНИК ПОЗОРИШНИХ ДЕЛА.

ИЗДАЊЕ УПРАВЕ СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

у Новоме Саду.

Од тога зборника изашли су до сад ови комади:

I. **Демон**, повест и алегорија у три раздела, од дра Милана Јовановића. Цена 30 новчића.

II. **Школски надзорник**, шаљива игра у једном чину, од Косте Трифковића. Цена 20 новчића.

III. **Шаран**, шаљива игра у једном чину, од дра Јована Јовановића („Змаја"). Цена 20 новчића.

IV. **Честитам**, шала у једном чину, од К. Трифковића, и

Француско-пруски рат, шаљива игра у једном чину, од истога. **Цена 30 новчића.**

V. **Краљева сеја**, драма у четири чина, од дра Милана Јовановића. **Цена 50 новчића.**

VI. **Максим Црнојевић**, трагедија у 5 чинова, од дра Лазе Костића, за представу удесио А. Хаџић, музика од А. Максимовића. **Цена 40 новчића.**

На скоро ће изаћи:

VII. **Избирачица**, шаљива игра у 3 чина с певањем од К. Трифковића.

H74 81

THE LIBRARY OF CONGRESS

THE LIBRARY OF CONGRESS

MAR 81

N. MANCHESTER,
INDIANA 46962

LIBRARY OF CONGRESS
00026373268